

УДК 336.71:339.138.2(477)

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-11)

Полторак А. С., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0002-9752-9431

e-mail: poltorak@mnau.edu.ua

Ветрова Н. С., здобувач вищої освіти факультету менеджменту, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0002-0910-4055

e-mail: agorg@ukr.net

Онопрійчук Д. О., здобувач вищої освіти факультету менеджменту, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0003-0098-0435

e-mail: 26denisonop@gmail.com

Онищенко Д. Ю., аспірант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0009-0008-0093-1362

e-mail: dmitrij.onishenko01@gmail.com

Оцінка відпливу фінансових ресурсів за межі України в системі управління фінансовою безпекою

Анотація. Проаналізовано, що оцінка відпливу фінансових ресурсів є ключовим аспектом у процесі розроблення ефективних стратегій управління фінансовою безпекою держави. Ефективне регулювання відпливу фінансових ресурсів за межі країни сприятиме розробці конкретних рекомендацій для зміцнення фінансової безпеки України, забезпечення стійкості економіки та залучення нових інвестицій. Систематизовано основні напрями непродуктивного відпливу фінансових ресурсів за межі країни, з-поміж яких: непродуктивний легальний відплив фінансових ресурсів; прихований відплив фінансових ресурсів; незареєстрований відплив фінансових ресурсів. Представлено методику визначення обсягу непродуктивного відпливу фінансових ресурсів за межі України як інтегрального індексу, який розраховується як сума складових такого відпливу. Проведено оцінку обсягів легальної частини відпливу фінансових ресурсів за межі України за 2015-2023 рр., яка характеризується конкретними ознаками: легітимність та трансграничність господарських операцій. З'ясовано, що легальний відплив фінансових ресурсів збільшився з 3078,2 млн дол. США у 2015 р. до 22869,5 млн дол. США у 2021 р. та 9214,2 млн дол. США у 2022 році. За 9 місяців 2023 року цей показник вже перевищує 10000,0 млн дол. США, що сигналізує про загрозові тенденції у сфері забезпечення фінансової безпеки України.

Ключові слова: управління фінансовою безпекою; відплив фінансових ресурсів; фінансова безпека; легальний відплив фінансових ресурсів; прихований відплив фінансових ресурсів; незареєстрований відплив фінансових ресурсів.

Poltorak Anastasiia, Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Management and Marketing, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Vetrova Nadiia, student, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Onopriichuk Denis, student, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Onyshchenko Dmitro, postgraduate student, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Assessment of the Outflow of Financial Resources outside Ukraine within the Financial Security Management System

Abstract. Introduction. The outflow of financial resources outside the country affects the economic stability of the state and can lead to a number of serious consequences for its financial system. Uncontrolled outflow of financial resources from the country may also result in loss of important investments, reduction of tax revenues for various levels of budgets, and disruptions in the stability of the currency market.

Purpose. The purpose of the article is to substantiate the theoretical and methodological principles, as well as practical approaches to assessing the outflow of financial resources outside Ukraine within the financial security management system.

¹Стаття надійшла до редакції: 20.02.2024

Received: 20 February 2024

Results. The analysis shows that the assessment of the outflow of financial resources is a key aspect in the development of effective strategies for managing the financial security of a state. Effective regulation of the outflow of financial resources outside the country will contribute to the development of specific recommendations for strengthening the financial security of Ukraine, ensuring economic stability and attracting new investments. The main directions of unproductive outflow of financial resources outside the country are systematized, including unproductive legal outflow of financial resources, concealed outflow of financial resources and unregistered outflow of financial resources. The methodology of determining the volume of unproductive outflow of financial resources from Ukraine is presented as an integral index calculated as the sum of these outflow components.

Conclusions. An assessment of the volume of the legal part of the outflow of financial resources outside Ukraine for the years 2015-2023, characterized by such specific features as legitimacy and cross-border nature of economic transactions, has been carried out. It was determined that the legal outflow of financial resources will increase from USD 3,078.2 million in 2015 to USD 22,869.5 million in 2021 and USD 9,214.2 million in 2022. For the first 9 months of 2023, this indicator has already exceeded \$10,000.0 million USD, which indicates alarming trends in ensuring Ukraine's financial security.

Keywords: financial security management; financial outflow; financial security; legal outflow of financial resources; concealed outflow of financial resources; unregistered outflow of financial resources.

JEL Classification: F21, F30, G01, G18, H12.

Постановка проблеми. Відплив фінансових ресурсів за межі країни впливає на економічну стабільність держави та може призвести до ряду серйозних наслідків для її фінансової системи. Неконтрольований відплив фінансових ресурсів за межі країни може також призводити до втрати важливих інвестицій, зменшення обсягів податкових надходжень до бюджетів різних рівнів, а також порушення стабільності валютного ринку.

Оцінка відпливу фінансових ресурсів є важливим аспектом у процесі розроблення ефективних стратегій в межах розвитку системи управління фінансовою безпекою. Науковий пошук у сфері ефективного регулювання відпливу фінансових ресурсів за межі країни сприятиме розробці конкретних рекомендацій для зміцнення фінансової безпеки України [12, 13], забезпечення стійкості економіки та залучення нових інвестицій.

У цих умовах проблема оцінки відпливу фінансових ресурсів за межі України в системі управління фінансовою безпекою є важливою та відповідає потребам суспільства, має потенціал не лише для розуміння причин відпливу фінансових ресурсів, але й для вдосконалення стратегій управління фінансовою безпекою України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах воєнного стану процеси забезпечення фінансової безпеки держави суттєво ускладнюються.

Ключовими підходами до формування фінансової безпеки є: забезпечення фінансового розвитку та захисту національної системи та захисту її інтересів на міжнародному рівні; пошук фінансових ресурсів для забезпечення функціонування системи заради задоволення соціальних потреб населення; забезпечення стану, при якому фінансова, бюджетна та грошово-кредитні системи функціонують заради підтримки існування держави на глобальному рівні.

Сімеон Олудіран Акінлейє, Рісікат Оладоїн Сунмола Дауда, Онйебучі Івегбу, Олувасей Омовунмі Попогбе проаналізували вплив пандемії COVID-19 на фінансовий стан 813 домогосподарств у Нігерії. Автори виявили, що пандемія суттєво вплинула на рівень фінансової безпеки домогосподарств, а також рекомендували напрями ефективного фіскального та

грошового політичного впливу з метою забезпечення фінансової безпеки [1].

У статті [2] для прогнозування показників використано методи аналізу випадкових послідовностей. Розроблений екстраполяційний метод не накладає жодних обмежень на прогнозовану випадкову послідовність, відповідно, на нашу думку, його доцільно застосовувати в процесі прогнозування показників відпливу фінансових ресурсів за межі України в системі управління фінансовою безпекою.

Ерік Тонг у своєму дослідженні оцінив вплив воєнного стану в Україні на стан економіки, особливо на макроекономічні умови, фінансові ринки та глобальну фінансову стабільність, формуючи значний і тривалий системний фінансовий стрес [3].

Гаршкайте-Мільвидієне К., Макніцкене Н., Тваронавічієне М. наголосили, що розвиток фінансових інновацій створює виклики для користувачів, звиклих до класичних фінансових рішень, оскільки довіра до фінансових технологій вимагає оцінки ризику [4]. Халатур С., Величко О., Олексюк В., Кравченко М., Карамушка Д. звертають увагу на важливість ефективних управлінських практик для успішного впровадження інновацій з метою зміцнення стану фінансової безпеки, розглядають роль менеджменту в забезпеченні успіху новаторських практик та підкреслюють важливість ефективної комунікації, співпраці та лідерства у впровадженні інноваційних методів управління та управлінні змінами [5].

Різні аспекти оцінки відпливу фінансових ресурсів за межі України та управління фінансовою безпекою розглядалися також у дослідженнях В. Коваленко, М. Слатвінської, С. Шелудька, С. Макухи, В. Валігури [6], М. Криштановича, Р. Шуляра, М. Світлика, О. Зорі, Н. Фатюхи [7], М. Куніцької-Іляш [8], С. Онищенко, І. Щурова, А. Черв'як, О. Ківшика [10], П. Панди [11], Н. Решетнікової, Ж. Горностаєвої, Ю. Чернишевої, І. Кушнарської та Є. Алехіної [14], Х. Салкіча, А. Омерович, А. Салкіч, М. Квасіної [15], Н. Сіренко та ін. [16], Н. Виховської [17], Сіє Сіє, М. Осінської, М. Щчепаняк [18], С. Єкімова [19-21], Ч. І. Некеї [22] тощо.

Дослідження та чисельні публікації у сфері пошуку рекомендацій, спрямованих на зміцнення фінансової

безпеки держав світу підтверджують актуальність обраної теми, а також її значення для нівелювання сучасних нестандартних загроз. Через ескалацію політичних та військових конфліктів у світі негативні соціально-економічні процеси продовжують набирати обертів, призводячи до послаблення стану фінансової безпеки на глобальному рівні. У цих умовах проблема оцінки впливу фінансових ресурсів за межі України в системі управління фінансовою безпекою зберігає свою актуальність та вимагає ґрунтовної оцінки наукової спільноти.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних підходів до оцінки впливу фінансових ресурсів за межі України в системі управління фінансовою безпекою.

Виклад основного матеріалу дослідження.

За останні роки в Україні існує тенденція збільшення впливу капіталу за кордон, що свідчить про загострення проблеми зі збереженням капіталу у середині країни, що надалі призведе до зменшення капіталовкладення у розвиток держави.

Відповідно до наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 24.03.2015 р. № 286 [23] впливом фінансових ресурсів за межі України вважається процес переміщення через державний митний кордон активів, що походять із джерел в економіці цієї країни, а також розміщенням за кордоном активів, що належать її резидентам (незалежно від країни походження ресурсів).

Поняття впливу коштів за кордон є комплексним, крім того, з розвитком фінансової системи види та способи вивезення коштів значно розширилися. На рисунку 1 наведено основні способи впливу коштів за межі держави.

Рисунок 1 – Структура непродуктивного впливу фінансових ресурсів

Джерело: систематизовано авторами на основі [23]

Оцінка обсягів непродуктивного впливу фінансових ресурсів за межі України полягає у використанні системного підходу для визначення загального обсягу цього впливу, його структури, пропорцій та основних тенденцій, а також факторів, які спричиняють переміщення ресурсів за кордон. Результати цієї комплексної оцінки служать основою для розробки відповідних заходів, спрямованих на зменшення такого впливу.

Відповідно до наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 24.03.2015 р. № 286 [23] обсяг непродуктивного впливу фінансових ресурсів за межі України – це інтегральний індекс, який розраховується як сума складових такого впливу за формулою (1).

$$NVF = NLVF + PVF + PU, \tag{1}$$

де NVF – обсяги непродуктивного впливу фінансових ресурсів за межі України;

$NLVF$ – обсяги легального непродуктивного відпливу фінансових ресурсів;

PVF – обсяги прихованого відпливу фінансових ресурсів;

PU – обсяги незареєстрованого відпливу фінансових ресурсів.

Своєю чергою кожна з цих трьох підсистем складається з індикаторів. Відповідно до шостого видання Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції (МВФ, 2009) грошовою одиницею оцінки обсягів непродуктивного відпливу фінансових ресурсів за межі України, є долари США.

Обсяг непродуктивного відпливу фінансових ресурсів визначається у процесі розрахунку загального обсягу коштів, переміщених через митний кордон держави, з урахуванням визначених критеріїв макроекономічної доцільності. Критерії для визначення непродуктивності відпливу фінансових ресурсів містять порушення чинного законодавства під час операцій з переміщення фінансових ресурсів через кордон, ухилення від оподаткування, а також виявлення незадоволеної потреби національної економіки в інвестиціях, визначена за економічними критеріями безпеки держави.

Прихований відплив фінансових ресурсів – це переміщення незареєстрованої частини легального експорту (імпорту) товарів, послуг і фінансових активів через державний митний кордон України. Цей процес здійснюється за допомогою різних схем, які спотворюють реальні ціни та інші умови контрактів, включаючи угоди, заздалегідь спрямовані на невиконання, а також покупку коштів у вільно конвертованій іноземній валюті з метою їх використання поза межами банківської системи України.

Зауважимо, що попри затверджену методику комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу фінансових ресурсів за межі України [23] за

де L_{nr} – обсяги наданих нерезидентам позик (комерційних кредитів) депозитними корпораціями України, млн дол. США;

β – річна середньозважена відсоткова ставка, за якою надавалися позики (комерційні кредити) депозитними корпораціями України;

D_{nr} – обсяги залучених від нерезидентів депозитів депозитними корпораціями України, млн дол. США;

α – річна середньозважена відсоткова ставка, за якою, за якою розміщувалися депозити нерезидентів депозитними корпораціями України;

K_{nr} – прями інвестиції з України, млн дол. США;

M_{nr} – портфельні інвестиції з України, млн дол. США;

результатами робочих зустрічей з експертами Національного банку України на законодавчому рівні прийнято рішення відмовитись від проведення оцінки відпливу фінансових ресурсів у цілому, обмежившись оцінкою тільки обсягів легальної частини такого відпливу. Ця оцінка здійснюється відповідно до Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції (МВФ, 2009), спираючись на дані Платіжного балансу України.

Отже, проведемо оцінку обсягів легальної частини відпливу фінансових ресурсів за межі України за 2015-2023 рр., яка характеризується конкретними ознаками, з-поміж яких: легітимність, що означає підконтрольність державі та здійснення у санкціонованих формах, тобто або передбачених законодавством або не заборонених ним; транскордонність господарських операцій, що розглядається як вплив ресурсів, що перетинають державний митний кордон.

Легальний непродуктивний вплив фінансових ресурсів здійснюється за допомогою наступних схем:

1. Надання нерезидентам позик (комерційних кредитів) депозитними корпораціями України (за винятком Національного банку).

2. Виплата процентів за депозитами, залученими депозитними корпораціями України (за винятком Національного банку).

3. Прямі та портфельні інвестиції з України.

4. Репатріація доходів нерезидентів, отриманих від інвестицій в економіку України.

5. Сплата капітальних та інших поточних трансфертів.

Індикатори легального відпливу фінансових ресурсів за межі держави визначаються на базі матеріалів та за методологією формування платіжного балансу України.

Оцінка обсягів непродуктивного легального відпливу фінансових ресурсів ($NLVF$) здійснюється за формулою (2).

$$NLVF = \left[L_{nr} \cdot \left(1 - \frac{\beta}{100}\right) + D_{nr} \cdot \frac{\alpha}{100} + K_{nr} + M_{nr} + VD_{nr} + TR_k + TR_{ip} \right] \cdot k, \quad (2)$$

VD_{nr} – вивезені нерезидентами доходи, отримані від інвестицій в економіку України, млн дол. США;

TR_k – сплачені капітальні трансферти, млн дол. США;

TR_{ip} – інші сплачені поточні трансферти;

k – коефіцієнт непродуктивності легального відпливу фінансових ресурсів.

Непродуктивність легального відпливу ресурсів можна оцінити через комплекс індикаторів, які характеризуються найбільшим впливом на процес прийняття нерезидентом рішення щодо доцільності вкладення ресурсів в українські бізнес-проекти.

Коефіцієнт непродуктивності легального відпливу фінансових ресурсів k переважно розраховується один раз на рік на основі значень індикаторів року, який аналізується. Цей коефіцієнт k сигналізує щодо ступеня

ймовірності прийняття нерезидентом рішення щодо доцільності вивезення ресурсів за межі держави, спираючись на інформацію про умови ведення бізнесу (3).

$$k = \sum_{i=1}^4 d_i \cdot z_i, \quad (3)$$

де z_i – характеристичне значення i -го показника в системі оцінки непродуктивності легального відпливу фінансових ресурсів за межі України.

Так, для кожного з показників визначено характеристичні значення, які допомагають оцінити ймовірність легального відпливу ресурсів за межі України. Різні за типами індикатори надалі приводяться до розмірності тлумачень та інформаційної спрямованості завдяки їх нормуванню подібно до методики [9]. Визначення коефіцієнта непродуктивності легального відпливу фінансових ресурсів за межі України проводиться за допомогою

вагових коефіцієнтів (4), що визначаються через застосування методу експертних оцінок.

$$d_i = \frac{\sum_{n=1}^N S_{in}}{\sum_{m=1}^M \sum_{n=1}^N S_{mn}}, \quad (4)$$

де d_i – ваговий коефіцієнт i -го індикатора, де $i = (1, 2, 3 \dots M)$;

M – кількість індикаторів, що застосовуються у процесі визначення індексу непродуктивності легального відпливу фінансових ресурсів;

S_{in} – експертна оцінка стосовно пріоритетності i -го індикатора в ситуації прийняття нерезидентом рішення щодо вкладення коштів в українські бізнес-проекти, присвоєна n -им експертом, де $n = (1, 2, 3 \dots N)$;

N – кількість експертів.

Узагальнимо інформацію щодо легальної частини відпливу фінансових ресурсів за межі України в табл. 1.

Таблиця 1. Оцінка обсягів легальної частини відпливу фінансових ресурсів за межі України, млн дол. США

Показник	Роки								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 (9 міс.)
Легальний відплив фінансових ресурсів через:									
L_{nr}	57,4	2,3	491,7	17,6	34,0	123,9	406,5	809,6	1322,6
D_{nr}	53,9	32,0	23,8	27,2	47,3	25,0	16,0	21,6	78,0
K_{nr}	38,0	173,0	234,0	116,0	621,0	362,0	436,0	34,0	132,0
M_{nr}	3,0	0	3,0	33,0	411,0	152,0	0	641,0	1647,0
VD_{nr}	1956,0	5901,0	7664,0	10565,0	11351,0	8608,0	19806,0	4652,0	6004,0
TR_k	0	1	0	0	0	0	0	0	0
TR_{ip}	970,0	991,0	1188,0	1295,0	1418,0	1578,0	2205,0	3056,0	870,0
Усього:	3078,2	7100,3	9604,5	12053,8	13882,3	10848,9	22869,5	9214,2	10053,6

Джерело: узагальнено авторами

Так, легальний відплив фінансових ресурсів за межі України пов'язаний з різними причинами, такими як політична стабільність, інвестиційний клімат в державі, зовнішньоторговельна діяльність, боргова безпека, інші комерційні транзакції. Обсяги легального відпливу фінансових ресурсів за межі України значно коливаються в залежності від економічних умов, регулятивного середовища та інших факторів.

Висновки. У процесі обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних підходів до оцінки відпливу фінансових ресурсів за межі України в системі управління фінансовою безпекою зроблено наступні висновки:

1. Проаналізовано, що оцінка відпливу фінансових ресурсів є ключовим аспектом у процесі розроблення ефективних стратегій управління фінансовою безпекою держави. Ефективне регулювання відпливу фінансових ресурсів за межі країни сприятиме розробці конкретних рекомендацій для зміцнення фінансової безпеки України, забезпечення стійкості економіки та залучення нових інвестицій.

2. Систематизовано основні напрями непродуктивного відпливу фінансових ресурсів за межі країни, з-поміж яких: непродуктивний легальний відплив фінансових ресурсів; прихований відплив фінансових ресурсів; незареєстрований відплив фінансових ресурсів. Представлено методику визначення обсягу непродуктивного відпливу фінансових ресурсів за межі України як інтегрального індексу, який розраховується як сума складових такого відпливу.

3. Проведено оцінку обсягів легальної частини відпливу фінансових ресурсів за межі України за 2015-2023 рр., яка характеризується конкретними ознаками: легітимність та транскордонність господарських операцій. З'ясовано, що легальний відплив фінансових ресурсів збільшився з 3078,2 млн дол. США у 2015 р. до 22869,5 млн дол. США у 2021 р. та 9214,2 млн дол. США у 2022 році. За 9 місяців 2023 року цей показник вже перевищує 10000,0 млн дол. США, що сигналізує про загрозові тенденції в системі забезпечення фінансової безпеки України.

Література:

1. Akinleye S. O., Dauda R. O. S., Iwegbu O., Popogbe O. O. Impact of COVID-19 pandemic on financial health and food security in Nigeria: A survey-based analysis. *Journal of Public Affairs*. 2023. Vol. 23(2):e2859. DOI: <https://doi.org/10.1002/pa.2859>.
2. Atamanyuk I., Kondratenko Y., Shebanin V., Sirenko N., Poltorak A., Baryshevska I., Atamaniuk V. Forecasting of Cereal Crop Harvest on the Basis of an Extrapolation Canonical Model of a Vector Random Sequence. *CEUR Workshop Proceedings*. 2019. Vol. II. pp. 302-315.
3. Eric T. Repercussions of the Russia–Ukraine war. *International Review of Economics and Finance*. 2024. Vol. 89. pp. 366-390. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2023.07.064>.
4. Garškaitė-Milvydienė K., Maknickienė N., Tvaronavičienė M. Insights into attitudes towards financial innovations by its users. *Polish Journal of Management Studies*. 2023. Vol. 27(2). pp. 106-119. DOI: <https://doi.org/10.17512/pjms.2023.27.2.07>.
5. Khalatur S., Velychko O., Oleksiuk V., Kravchenko M., Karamushka D. Financial security as a component of ensuring innovative development of agricultural production. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 3(50). pp. 341-356. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4050>.
6. Kovalenko V., Slatvinska M., Sheludko S., Makukha S., Valihura V. The monetary component in ensuring the financial security of the state. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 1(48). pp. 8-22. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3972>.
7. Kryshchanovych M., Shulyar R., Svitlyk M., Zorya O., Fatiukha N. Theoretical and methodological approaches to the formation of a model for increasing the efficiency of the system for ensuring the economic security of a banking institution. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 2(49). pp. 56-64. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.3994>.
8. Kunytska-Iliash M. Assessment of the financial security of agriculture in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*. 2023. Vol. 9(1). pp. 5-27. <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.01.01>.
9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 01.02.2024).
10. Onyshchenko S., Shchurov I., Cherviak A., Kivshyk O. Methodical approach to assessing financial and credit institutions' economic security level. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 2(49). pp. 65-78. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.4037>.
11. Panda P. Innovative Financial Instruments and Investors' Interest in Indian Securities Markets. *Asia-Pacific Financial Markets*. Vol. 2023. Vol. 30(1). pp. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10690-023-09403-0>.
12. Poltorak A., Khrystenko O., Sukhorukova A., Moroz T., Sharin O. Development of an integrated approach to assessing the impact of innovative development on the level of financial security of households. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2022. Vol. 1/13(115). pp. 103-112. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.253062>.
13. Poltorak A., Volosyuk Yu., Tyshchenko S., Khrystenko O., Ribachuk V. Development of directions for improving the monitoring of the state economic security under conditions of global instability. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2023. Vol. 2(13-122). pp. 17–27. DOI: [10.15587/1729-4061.2022.253062](https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.253062).
14. Reshetnikova N. N., Gornostaeva Zh. V., Chernysheva Yu. S., Kushnareva I. V., Alekhina E. S. (2023). The Global Financial Security and Financing for Sustainable Development Interaction: The Role of the ESG Factors. *Environmental Footprints and Eco-Design of Products and Processes*. pp. 521-529. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-28457-1_53.
15. Salkic H., Omerovic A., Salkic A., Kvasina M. Enhancing Economic Management with Information Technology: Insights from Covid-19 in Bosnia and Herzegovina. *Economics*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.2478/eoik-2023-0048>.
16. Sirenko N., Atamanyuk I., Volosyuk Yu., Poltorak A., Melnyk O., Fenenko P. Paradigm changes that strengthen the financial security of the state through FINTECH development. *11th International IEEE Conference Dependable Systems, Services and Technologies, DESSERT2020*. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1109/DESSERT50317.2020.9125026>.
17. Vyhovska N., Voronenko I., Konovalenko A., Dovgaliuk V., Lytvynchuk I. Cyber Security of the System of Electronic Payment of the National Bank of Ukraine. *Economic Affairs (New Delhi)*. 2023. pp. 68:881-886. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.2s.2023.34>.
18. Xie X., Osinska M., Szczepaniak M. Do young generations save for retirement? Ensuring financial security of Gen Z and Gen Y. *Journal of Policy Modeling*. 2023. Vol. 45(3). pp. 644-668. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2023.05.003>.
19. Yekimov S., Prodius O., Chelombitko T., Poltorak A., Sirenko N., Dudnyk A., Chernyak V. Reengineering of agricultural production based on digital technologies. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 2022. Vol. 981(3). 032005 doi:10.1088/1755-1315/981/3/032005.
20. Yekimov S., Purtov V., Buriak Ie., Kabachenko D., Poltorak A. Improving the efficiency of corporate management of agricultural enterprises. *E3S Web of Conferences* 262, 03001 (2021). ITEE 2021. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202126203001>.
21. Yekimov S., Sarychev V., Malyuga N., Shkulipa L., Poltorak A. The role of the state in increasing labor productivity in agricultural enterprises of Ukraine. *E3S Web Conf*. Volume 254, 2021. *International Scientific and Practical Conference "Fundamental and Applied Research in Biology and Agriculture: Current Issues, Achievements and Innovations"*. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125410002>.
22. Nkeki Ch. I. Optimal investment risks and debt management with backup security in a financial crisis. *Journal of Computational and Applied Mathematics*. 2018. Vol. 338. pp. 129-152. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cam.2018.01.032>.
23. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 24.03.2015 № 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0286731-15#Text> (дата звернення: 01.02.2024).

References:

1. Akinleye, S. O., Dauda, R. O. S., Iwegbu, O., Popogbe, O. O. (2023). Impact of COVID-19 pandemic on financial health and food security in Nigeria: A survey-based analysis. *Journal of Public Affairs*, 23(2):e2859. DOI: <https://doi.org/10.1002/pa.2859>.

2. Atamanyuk, I., Kondratenko, Y., Shebanin, V., Sirenko, N., Poltorak, A., Baryshevska, I., Atamaniuk, V. (2019). Forecasting of Cereal Crop Harvest on the Basis of an Extrapolation Canonical Model of a Vector Random Sequence. *CEUR Workshop Proceedings*, II, 302-315.
3. Eric, T. (2024). Repercussions of the Russia–Ukraine war. *International Review of Economics and Finance*, 89, 366-390. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2023.07.064>.
4. Garškaitė-Milvydienė, K., Maknickienė, N., Tvaronavičienė, M. (2023). Insights into attitudes towards financial innovations by its users. *Polish Journal of Management Studies*, 27(2), 106-119. DOI: <https://doi.org/10.17512/pjms.2023.27.2.07>.
5. Khalatur, S., Velychko, O., Oleksiuk, V., Kravchenko, M., Karamushka, D. (2023). Financial security as a component of ensuring innovative development of agricultural production. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(50), 341-356. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.3.50.2023.4050>.
6. Kovalenko, V., Slatvinska, M., Sheludko, S., Makukha, S., Valihura, V. (2023). The monetary component in ensuring the financial security of the state. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 1(48), 8-22. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.48.2023.3972>.
7. Kryshchanovych, M., Shulyar, R., Svitlyk, M., Zorya, O., Fatiukha, N. (2023). Theoretical and methodological approaches to the formation of a model for increasing the efficiency of the system for ensuring the economic security of a banking institution. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2(49), 56-64. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.2.49.2023.3994>.
8. Kynytska-Iliash, M. (2023). Assessment of the financial security of agriculture in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*, 9(1), 5-27. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.01.01>.
9. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013). On the approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine (Order No. 1277 of 10/29/2013). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> [in Ukrainian].
10. Onyshchenko, S., Shchurov, I., Cherviak, A., Kivshyk, O. (2023). Methodical approach to assessing financial and credit institutions' economic security level. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2(49), 65-78. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.2.49.2023.4037>.
11. Panda, P. (2023). Innovative Financial Instruments and Investors' Interest in Indian Securities Markets. *Asia-Pacific Financial Markets*, 30(1), 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10690-023-09403-0>.
12. Poltorak, A., Khrystenko, O., Sukhorukova, A., Moroz, T., Sharin, O. (2022). Development of an integrated approach to assessing the impact of innovative development on the level of financial security of households. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 1/13(115), 103-112. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.253062>.
13. Poltorak, A., Volosyuk, Yu., Tyshchenko, S., Khrystenko, O., Ribachuk, V. (2023). Development of directions for improving the monitoring of the state economic security under conditions of global instability. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 2(13-122), 17–27. doi: 10.15587/1729-4061.2022.253062.
14. Reshetnikova, N. N., Gornostaeva, Zh. V., Chernysheva, Yu. S., Kushnareva, I. V., Alekhina, E. S. (2023). The Global Financial Security and Financing for Sustainable Development Interaction: The Role of the ESG Factors. *Environmental Footprints and Eco-Design of Products and Processes*, 521-529. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-28457-1_53.
15. Salkic, H., Omerovic, A., Salkic, A., Kvasina, M. (2023). Enhancing Economic Management with Information Technology: Insights from Covid-19 in Bosnia and Herzegovina. *Economics*. DOI: <https://doi.org/10.2478/eoik-2023-0048>.
16. Sirenko, N., Atamanyuk, I., Volosyuk, Yu., Poltorak, A., Melnyk, O., Fenenko, P. (2020). Paradigm changes that strengthen the financial security of the state through FINTECH development. 11th International IEEE Conference Dependable Systems, Services and Technologies, DESSERT2020. DOI: <https://doi.org/10.1109/DESSERT50317.2020.9125026>.
17. Vyhovska, N., Voronenko, I., Konovalenko, A., Dovgaliuk, V., Lytvynchuk, I. (2023). Cyber Security of the System of Electronic Payment of the National Bank of Ukraine. *Economic Affairs (New Delhi)*, 68, 881-886. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.2s.2023.34>.
18. Xie, X., Osinska, M., Szczepaniak, M. (2023). Do young generations save for retirement? Ensuring financial security of Gen Z and Gen Y. *Journal of Policy Modeling*, 45(3), 644-668. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2023.05.003>.
19. Yekimov, S., Prodius, O., Chelombitko, T., Poltorak, A., Sirenko, N., Dudnyk, A., Chernyak, V. (2022). Reengineering of agricultural production based on digital technologies. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 981(3), 032005. DOI: 10.1088/1755-1315/981/3/032005.
20. Yekimov, S., Purtov, V., Buriak, Ie., Kabachenko, D., Poltorak, A. (2021). Improving the efficiency of corporate management of agricultural enterprises. *E3S Web of Conferences* 262, 03001 (2021). ITEE 2021. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202126203001>.
21. Yekimov, S., Sarychev, V., Malyuga, N., Shkulipa, L., Poltorak, A. (2021). The role of the state in increasing labor productivity in agricultural enterprises of Ukraine. *E3S Web Conf. Volume 254, 2021. International Scientific and Practical Conference "Fundamental and Applied Research in Biology and Agriculture: Current Issues, Achievements and Innovations"*. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125410002>.
22. Nkeki, Ch. I. (2018). Optimal investment risks and debt management with backup security in a financial crisis. *Journal of Computational and Applied Mathematics*, 338, 129-152. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cam.2018.01.032>.
23. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2015). On the approval of Methodological recommendations regarding the comprehensive assessment of the volume of non-productive outflow (export) of financial resources outside of Ukraine (Order No. 286 of 03/24/2015). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0286731-15#Text> [in Ukrainian].

